

ÇİN'İN DOĞU TÜRKİSTAN'DAKİ LİTYUM ÜRETİMİ VE İNSAN HAKLARI İHLALLERİ

Erva Özyurt

Politika Notu No. 2
Kasım 2025

ÇİN'İN DOĞU TÜRKİSTAN'DAKİ LİTYUM ÜRETİMİ VE İNSAN HAKLARI İHLALLERİ

Erva Özyurt

Politika Notu No. 2
Kasım 2025

Giriş

Küresel enerji dönüşümü süreciyle birlikte elektrikli araçlar, yenilenebilir enerji depolama sistemleri ve dijital teknolojiler gibi alanlarda lityum-iyon bataryalara yönelik talep hızla artmaktadır. Bu talep artışı, lityumu stratejik bir ham madde hâline getirmiştir. Çin, lityum pazarında hem madencilik hem de işleme kapasitesi açısından küresel ölçekte baskın bir konuma sahiptir. Ancak bu hâkimiyet, üretim zincirinin önemli bir bölümünün Doğu Türkistan (resmî adıyla Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi) merkezli olması nedeniyle ciddi etik ve hukuki tartışmaları beraberinde getirmektedir. Doğu Türkistan, Çin'in uzun süredir sürdürdüğü baskı politikalarının, kitlesel gözetim uygulamalarının ve devlet destekli zorla çalıştırma iş gücü transfer programlarının merkezinde yer almaktadır. Bu çerçevede bölgedeki lityum madenciliği ve işleme faaliyetlerinin zorla çalıştırma başta olmak üzere sistematik insan hakları ihlalleriyle bağlantılı olduğuna dair güçlü bulgular bulunmaktadır. Ortaya çıkan bu tablo, yalnızca bölgesel bir insan hakları sorunu değil, aynı zamanda küresel tedarik zincirlerinin etik bütünlüğünü tehdit eden yapısal bir mesele niteliğindedir.

Bu politika notu, Doğu Türkistan'daki lityum üretim ve işleme süreçlerini, bu alanlardaki zorla çalıştırma iddialarını ve bunların küresel tedarik zincirlerine yansımalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, mevcut uluslararası düzenlemeler ışığında politika yapımcılar, şirketler ve sivil toplum kuruluşları için uygulanabilir öneriler geliştirerek, tedarik zincirlerinde şeffaflık ve hesap verebilirliğin güçlendirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. Amaç, hem endüstriyel sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu etik bir yaklaşım geliştirmek hem de Türkiye ve küresel aktörlerin bu alandaki sorumluluklarını görünür kılmaktır.

1. Lityumun Kullanım Alanı ve Çin için Önemi

Lityum, endüstride stratejik öneme sahip bir metaldir. Özellikle yenilenebilir enerji teknolojileri için kritik bir ham madde olarak öne çıkar. Günümüzde enerji dönüşümü ve sürdürülebilirlik hedefleri bağlamında lityum, küresel ölçekte temiz enerji geçişinin temel unsurlarından biri hâline gelmiştir.

1.1. Lityum Endüstrisinde Çin

Lityum üretiminde Çin, 2022 itibarıyla küresel ölçekte üçüncü sırada yer almaktadır. Özellikle elektrikli araçlar, batarya üretimi ve yenilenebilir enerji depolama sistemleri açısından Çin, hem üretim hem de tüketimde merkezî bir rol oynamaktadır. Çin, yalnızca kendi üretimiyle değil, aynı zamanda dış kaynaklara yönelik yatırımlarıyla lityum arzında belirleyici bir aktör hâlinde (U.S. Geological Survey, 2023). Dünyadaki lityum rezervlerinin yalnızca sınırlı bir kısmına sahip olmasına rağmen, Çin lityum kimyasal üretiminin yaklaşık %80'ini, katot üretiminin %78'ini ve batarya hücresi üretiminin %70'ini kontrol etmektedir (Singh, 2024). Bu durum, Çin'in elektrikli araçlar, enerji depolama sistemleri ve diğer yüksek teknoloji uygulamalarında önemli bir konumda yer almasını sağlamıştır.

Genel Yayın Yönetmeni:

Vildan Kadioğlu Sarıyaşar

Yazar:

Erva Özyurt

Editör:

Amine Ertürk

Tasarım:

Raşidin Buğda

ETHR

1.1.1. Doğu Türkistan'da Lityum Endüstrisi

Çin merkezli haber sitesi people.cn'nin 25 Şubat 2025 tarihli haberine göre Hotan/Karakoram bölgesinde bulunan Dahongliutan Nadir Metal Madeni'nde 4 milyon ton/yıl cevher hazırlama tesisinin 30 Mayıs'ta tam kapasiteyle devreye girmesi hedeflenmiştir. Bu proje, madencilik ve eritme alt projelerinden oluşmakta olup ihaleyi Xinjiang Nonferrous Metals Group almıştır.

Görsel 1. Xinjiang Nonferrous Metals Group'un Hoten'deki lityum tesisi.

Kaynak: <https://www.cnmn.com.cn/ShowNews1.aspx?id=452832>, Doğu Türkistan, Hoten 26 Temmuz 2024

Baidu Baijiahao'da 22 Haziran 2025'te yayımlanan habere göre Bayingolin/Ruoqiang bölgesinde Xinjiang Zhicun Lithium Industry Co. tarafından yürütülen projede yıllık 120.000 ton pil sınıfı lityum karbonat üretim kapasitesi hedeflenmektedir. Şirketin dikey entegrasyon hedefi madencilikten başlayarak lityum karbonat, elektrolit, pil ve sistem üretimine kadar tüm zinciri kapsamaktadır.

2. Lityum-İyon Pil Tedarik Zincirlerinde Zorla Çalıştırma

Lityum-iyon pili tedarik zincirleri, elektrikli araç ve enerji depolama sektörleri için hayati öneme sahipken Çin menşeli üretimler insan hakları ihlalleri konusunda risk taşımaktadırlar. Infyos tarafından yapılan kapsamlı bir araştırma dünya genelindeki lityum-iyon pil tedariğinin önemli bir kısmının zorla çalıştırma ve çocuk işçiliği suistimal-

leri nedeniyle uluslararası pazarlarda yasaklanma riskiyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle Çinli madencilik ve işleme şirketleri bu ihlallerde başı çekmektedir. Infyos araştırması, lityum-iyon pil tedarikçilerinin %75 kadarının, ciddi insan hakları ihlali iddialarıyla karşı karşıya olan şirketleri içeren tedarik zincirleri kullandığını belirtmektedir. Bu şirketlerin büyük çoğunluğu Çin merkezlidir ve işçiler düşük ücret karşılığında çalışmaya zorlanan insanlardan, tehlikeli koşullarda lityum madenciliği yapan beş yaşındaki çocuklara kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Zorla çalıştırma iddialarının büyük bir kısmı Doğu Türkistan ile ilişkilendirilmektedir. (Myles, Eylül 2024)

Doğu Türkistan batarya, otomotiv ve güneş enerjisi endüstrisi için kullanılan lityum madenciliği ve rafinasyonunda zorla çalıştırma ile karşı karşıyadır. Global Rights Compliance tarafından yayımlanan raporlar ve diğer haber kaynakları, bu bölgede kritik minerallerin, özellikle lityumun üretiminde ve işlenmesinde zorla çalıştırmanın yaygın olduğunu doğrulamaktadır (RFA, Haziran 2025; Global Rights Compliance Haziran 2025). Bu durum, elektrikli araç bataryaları gibi nihai ürünlerin tedarik zincirlerini doğrudan etkilemektedir.

2.1 Zorla Çalıştırma ve Doğu Türkistan ile İlişkilendirilen Şirketler

Doğu Türkistan'daki lityum madenciliği ve işlenmesindeki bu hızlı artış, özellikle Hotan/Karakoram bölgesindeki Dahongliutan Nadir Metal Madeni'nde Xinjiang Nonferrous Metals Group tarafından yürütülen 4 milyon ton/yıl cevher hazırlama tesisi (People's Daily, Şubat 2025) ve Bayingolin/Ruoqiang bölgesinde Xinjiang Zhicun Lithium Industry Co., Ltd. tarafından hedeflenen yıllık 120.000 ton pil sınıfı lityum karbonat üretimi gibi projelerle dikkat çekmektedir (Driving Force, 2022). Bu projeler, madencilikten nihai ürün üretimine kadar dikey entegrasyonu hedeflemesi, bölgedeki lityum tedarik zincirinin kapsamlı bir şekilde Çin kontrolünde olduğunu göstermektedir. (Sheffield Hallam University, Mayıs 2023) Uluslararası medya araştırmaları, uydu görüntüle-

me analizleri ve bağımsız STK raporları, bölgedeki belirli sektörlerde zorla çalıştırma uygulamalarına ilişkin iddiaları destekleyen bulgular ortaya koymaktadır (Zenz, Kasım 2019; Human Rights Watch, 2021). Doğu Türkistan'daki zorla çalıştırma programlarının yaygınlığı ve bu programların kritik maden endüstrilerindeki yoğunluğuna dair güçlü kanıtlar göz önüne alındığında, zorla çalıştırma riski taşıdığı ve bu şirketlerin tedarik zincirlerinin, bölgedeki sistematik zorla çalıştırma uygulamalarıyla bağlantılı olma ihtimali oldukça yüksektir. (Global Rights Compliance, Haziran 2025)

Politika notu kapsamında şirketlerin sahiplik yapıları, tedarik bağlantıları ve ortaklık ilişkilerini analiz etmek amacıyla Sayari veritabanı kullanılmıştır. Sayari, açık kaynaklardan elde edilen kurumsal kayıtlar, ticaret verileri ve uluslararası şirket ilişkilerini bir araya getiren, özellikle risk analizi ve yaptırım uyumu alanlarında kullanılan bir ticari istihbarat platformudur. Bu sistem, yüksek riskli bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin tedarik zincirlerinde insan hakları ihlaliyle bağlantılı olabilecek yapıları tespit etmeye olanak tanımaktadır. Sayari üzerinden yapılan analizler sonucunda, Xinjiang Nonferrous Metals Group ve Xinjiang Zhicun Lithium Industry Co., Ltd. şirketlerinin faaliyetlerinde zorla çalıştırma ile ilişkili risklerin bulunduğu değerlendirilmiştir.

新疆有色金属工业（集团）有限责任公司

新疆有色金工业（集团）有限公司

Sincan Demir Dışı Metal Sanayi (Grup) Şirketi, Ltd.

Risk faktörleri (24)

Bu bölümde, seçili varlıkla ilişkili tüm Risk Faktörleri, risk düzeyine ve türüne göre sıralanmış olarak listelenir.

Zorla çalıştırma (14)

▲ UFLPA Kuruluşu KRİTİK

Tanım

Kuruluş, ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın "Çin Halk Cumhuriyeti'nde Zorla Çalıştırma ile Çıkarılan, Üretilen veya İmal Edilen Malların İthalatını Önleme Stratejisi"nde (Uygur Zorla Çalıştırma Önleme Yasası (UFLPA) Kuruluş Listesi olarak da bilinir) listelenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kuruluşların, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki sistematik zorla çalıştırma uygulamasını sona erdirmek amacıyla, tamamen veya kısmen zorla çalıştırma ile üretilen malları Amerika Birleşik Devletleri'ne ithal etmeleri yasaktır.

Kaynak

ABD İç Güvenlik Bakanlığı Uygur Zorla Çalıştırma Önleme Yasası Listesi

Kaynak Kayıtlarına Bakın

▲ Sheffield Hallam Üniversitesi Zorunlu Çalışma Raporlarından Bir Kuruluş KRİTİK

Tanım

Kuruluş, Sheffield Hallam Üniversitesi Zorunlu Çalışma Raporlarında, XUAR'da (Sincan Uygur Özerk Bölgesi) mal üretimi veya imalatı yoluyla zorunlu çalıştırmanın kullanıldığına dair makul kanıtlara sahip olduğu gerekçesiyle adı geçmektedir.

Kaynak

Sheffield Hallam Üniversitesi Zorunlu Çalışma Raporları

Kayıtlar

İtici Güç: Uygur Bölgesinde Otomotiv Tedarik Zincirleri ve Zorunlu Çalışma

Kaynak Kayıtlarına Bakın

Görsel 2. Xinjiang Nonferrous Metals Group'un taşıdığı zorla çalıştırma risklerine ilişkin Sayari'den alınan ekran görüntüsü.

新疆志存锂业有限公司

新疆志存锂业有限公司

Xinjiang Zhicun Lityum Sanayi A.Ş.

Risk faktörleri

Bu bölümde, seçili varlıkla ilişkili tüm Risk Faktörleri, risk düzeyine ve türüne göre sıralanmış olarak listelenir.

Zorla çalıştırma (8)

▲ Sincan-Kayıtlı Kuruluş YÜKSEK

Tanım

Kuruluşun, zorla çalıştırma uygulamaları açısından yüksek riskli olarak belirlenen bir bölge olan Çin'in Sincan bölgesinde kayıtlı olduğunu gösteren Tekdüzen Sosyal Kredi Kodu (USCC) ve/veya kayıt numarası bulunmaktadır. Dünya genelindeki kuruluşlar için geçerlidir.

Tanımlayıcı Değeri

91652824MA7HPJ9X0T

▲ Sincan Merkezli Kuruluşun Sahibi ('PSA' Yolu Dahil Olabilir) YÜKSEK

Tanım

Kuruluş, %10 veya daha fazla kontrol hissesine sahip doğrudan hissedarlık ilişkileri aracılığıyla (azınlık, çoğunluk veya tamamen) Sincan merkezli bir kuruluş 3 adıma kadar uzaklıkta sahip olabilir. Bu ilişkiler, faydalanıcı sahip, sahip, hissedar, ortak, bağlı kuruluş veya şubeyi içerir. Küresel ölçekteki kuruluşlar için geçerlidir. Bu ağ risk yolu, "Muhtemelen Aynı" (PSA) ilişkilerini içerebilir; yani, veri kümeleri genelinde yakın özelliklere sahip, ancak aynı kuruluş olduklarını kesin olarak kanıtlamak için yeterli paylaşılan bilgiye sahip olmayan şirketler veya kişiler arasındaki bağlantılar.

Aşağıda risk ağının özeti bulunmaktadır. Risk ağları, Grafik görünümünde ek varlıklara genişleyebilir.

Liste

Diagram

1 atlama

Grafiğe Ekle

▲ Sincan Merkezli Kuruluşun Sahibi YÜKSEK

Tanım

Kuruluş, doğrudan hissedarlık ilişkileri yoluyla %10 veya daha fazla kontrol hissesine sahip (faydalı sahip, sahip, hissedar, ortak, bağlı kuruluş veya şube dahil) Sincan merkezli bir kuruluşun 3 adım ötedeki sahibi olabilir (azınlık, çoğunluk veya tamamen). Dünya çapındaki kuruluşlar için geçerlidir.

Aşağıda risk ağının özeti bulunmaktadır. Risk ağları, Grafik görünümünde ek varlıklara genişleyebilir.

Liste

Diagram

1 atlama

Grafiğe Ekle

Görsel 3. Xinjiang Zhicun Lithium Sanayi A.Ş.'nin taşıdığı zorla çalıştırma risklerine ilişkin Sayari'den alınan ekran görüntüsü.

6

3. Yasal Düzenlemeler ve Yaptırımlar

Uluslararası düzeyde, zorla çalıştırma ve diğer insan hakları ihlallerine karşı giderek daha kapsamlı hukuki mekanizmalar oluşturulmaktadır. Avrupa Birliği'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi (CSDDD), şirketleri tedarik zincirlerinde insan hakları risklerini belirleme, önleyici tedbir alma ve raporlama konusunda yasal olarak sorumlu kılar (European Commission, 2024). AB'nin Zorla Çalıştırma Düzenlemesi zorla çalıştırma ile üretilmiş ürünlerin iç pazara girişini yasaklayarak daha yaptırımlı bir çerçeve sunmaktadır (Human Rights Watch, 2024). Benzer şekilde, ABD'de yürürlükte bulunan Uyghur Forced Labor Prevention Act (UFLPA), Doğu Türkistan kaynaklı ürünlere yönelik "zorla çalıştırma" ibaresi getirerek ithalatı sınırlandırmaktadır (U.S. Congress, 2021). Bu düzenlemeler, hem Avrupa hem de ABD bağlamında Çin'den yapılan tedariğinin sıkı bir denetim altına alındığını ve şirketler tedarik zinciri risklerini yönetme konusunda hukuki zorunluluklarla karşı karşıya olduğunu göstermektedir (Myles, 2024).

- **ABD Uyghur Zorla Çalıştırmayı Önleme Yasası (UFLPA):** ABD, Doğu Türkistan'da zorla çalıştırma ile üretilen malların ithalatını yasaklayan Uyghur Forced Labor Prevention Act (UFLPA), Doğu Türkistan'dan gelen tüm ürünlerde zorla çalıştırma varsayımını öngörerek ithalatçı şirketlere ciddi yükümlülükler getirmektedir. Bu düzenleme, yalnızca yasaklı ürünlerin ABD pazarına girmesini engellemekle kalmaz, aynı zamanda ithalatçılardan tedarik zincirlerini detaylı denetlemelerini, riskleri değerlendirmelerini ve zorla çalıştırmayla ilgili kanıtları belgelemelerini talep eder. Yasa, özellikle lityum, çelik ve bakır gibi kritik minerallerin yanı sıra tekstil, teknoloji gibi alanlara da kısıtlamalar getirmektedir. (U.S. Congress, 2021). ABD İç Güvenlik Bakanlığı ve Gümrük ve Sınır Koruma Teşkilatı, bu yasanın uygulanmasının takibini sıkı bir şekilde yapmakta (Reuters, Ağustos 2025; USTR, Ağus-

tos 2025) ve yasaya uyumsuzluk durumunda çeşitli yaptırımlarda bulunmaktadır. Örneğin; 2025 yılında Gümrük ve Sınır Koruma Teşkilatı, yaklaşık 3,7 milyar dolar değerinde 16.755 sevkiyata alıkoymuş ve bu durum ilgili pazarların hızla kapatılmasına neden olarak güçlü bir ekonomik baskı oluşmasını sağlamıştır (CSIS, Ağustos 2025).

- **Avrupa ve Birleşik Krallık Düzenlemeleri:** Avrupa Birliği'nin Batarya Yönetmeliği, batarya tedarik zincirlerinde çevresel ve sosyal risklerin azaltılmasına yönelik bağlayıcı yükümlülükler getirerek, özellikle kobalt, lityum ve nikel gibi kritik minerallerin üretim süreçlerinde ortaya çıkabilecek zorla çalıştırma ve diğer insan hakları ihlallerinin sistematik biçimde tespit edilmesini, önlenmesini ve raporlanmasını zorunlu kılmaktadır (European Parliament&Council, 2023). Düzenleme, şirketlerin yalnızca birincil tedarikçileri değil, çok katmanlı alt tedarik zincirlerini de kapsayan kurumsal durum tespiti mekanizmaları oluşturmalarını gerektirir. Birleşik Krallık'ın Modern Kölelik Yasası (Modern Slavery Act 2015) ise modern kölelik, zorla çalıştırma ve insan ticaretini suç olarak tanımlamakta; buna ek olarak, büyük işletmelere tedarik zincirlerindeki modern kölelik risklerini ele alış biçimlerini açıklayan yıllık bir "Modern Slavery Statement" yayınlama yükümlülüğü getirmektedir (UK Parliament, 2015). Bu iki düzenleme birlikte, küresel tedarik zincirlerinde insan haklarını korumak için politika baskısını artırarak şirketleri daha kapsamlı şeffaflık ve risk yönetimi uygulamaları benimsemeye yönlendirmektedir.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

Türkiye'nin, küresel lityum tedarik zincirlerindeki insan hakları ihlalleri konusunda proaktif bir rol üstlenmesi ve kendi enerji dönüşüm hedefleriyle bu etik sorunları uyumlu hâle getirmesi gerekmektedir.

- Türkiye, ABD'nin UFLPA modelini referans alarak, zorla çalıştırma riski taşıyan bölgelerden gelen kritik mineraller ve belirli ürün kategorileri için tersine ispat yükümlülüğüne dayanan özel bir mevzuat geliştirmelidir. Bu düzenleme, ilgili bölgelerden gelen ürünlerde zorla çalıştırma kullanımını varsayılan bir risk olarak kabul ederek ispat yükünü ithalatçıya devretmeli; şirketlerin tedarik zincirlerinin bu uygulamalardan arındırıldığını belge temelli doğrulama mekanizmaları yoluyla kanıtlamasını zorunlu kılınmalıdır. Böyle bir yasal çerçeve, Türkiye'nin zorla çalıştırmaya karşı konumunu güçlendirecek, şirketleri daha güçlü durum tespiti süreçleri geliştirmeye yönlendirecek ve ülkenin uluslararası normlarla uyumunu artıracaktır.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, lityum içeren batarya ve elektrikli araç gibi ürünlerin ithalatında, menşe ülkeye ve tedarik zinciri şeffaflığına dayalı risk analizi yapmalıdır.
- Türkiye'nin ithalat yapan şirketlerden, tedarik zincirlerinde zorla çalıştırma veya çocuk işçiliği olmadığını gösteren belgeler talep edilmeli; aksi takdirde lityum ile üretilen ürünlerin ithalatına izin verilmemelidir.

Şirketlere Yönelik Öneriler

Türkiye'deki elektronik ve enerji depolama sektöründe faaliyet gösteren şirketler, küresel pazarlara erişimlerini sürdürmek ve insan hakları ihlallerini önlemek için tedarik zincirlerinde etik standartları benimsemelidir.

- Türkiye'deki şirketler, sadece doğrudan tedarikçilerini değil, bu tedarikçilerin kendi alt tedarikçilerini de kapsayacak şekilde çok katmanlı bir tedarik zinciri haritası çıkarmalıdır. Özellikle Çin'den lityum veya lityum-iyon bataryaları tedarik eden firmalar ve ithal edilen ürünlerin Doğu Türkistan'la bağlantısı olup olmadığı araştırılmalı menşe ülke ve üretim aşamalarının doğrulanabilir olması sağlanmalıdır.

- Çin'den lityum-iyon pil veya batarya bileşeni tedarik eden firmalar, ürünlerin Doğu Türkistan'daki üretim ağlarıyla bağlantılı olup olmadığını değerlendirmek için gelişmiş durum tespiti süreçleri uygulamalıdır. Bu süreç, açık kaynak veri analizi, uluslararası sivil toplum raporlarından yararlanma, sertifika kontrolleri ve üçüncü taraf doğrulama mekanizmalarını içermelidir.
- Tedarikçiler arasında etik risk taşıyan firmalar varsa, sözleşmeler sonlandırılarak alternatif, güvenilir ve etik kaynaklara yönelinmelidir.

Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Öneriler

Türkiye'deki insan hakları sivil toplum kuruluşları, Doğu Türkistan'daki zorla çalıştırma konusunu kamuoyunda gündemde tutmalıdırlar.

- Elektrikli araçlar ve akıllı telefonlar gibi lityum içeren ürünleri tüketen Türk halkı için, bu ürünlerin üretim süreçlerindeki etik sorunları anlatan bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmelidir.
- Türkiye'deki büyük holdingler ve otomotiv şirketleriyle iletişime geçilerek, tedarik zincirlerini incelemeleri ve etik taahhütlerde bulunmaları için baskı oluşturulmalıdır.
- Sivil toplum kuruluşları, Türkiye hükümetine raporlar sunarak, Doğu Türkistan'daki insan hakları ihlallerine karşı daha net ve somut adımlar atılmasını talep etmelidir.

Bu öneriler, Türkiye'nin kendi ulusal çıkarlarını korurken, küresel bir sorun olan zorla çalıştırma meselesine karşı etik ve tutarlı bir duruş sergilemesini sağlayacaktır.

Kaynakça

人民网 (people.cn). (2025, Şubat). 新疆维吾尔自治区：全力推动经济高质量发展. 人民网. [Karakoram Dağları'nın kalbinde inşa edilen bir "lityum başkenti"] <http://xj.people.com.cn/n2/2025/0225/c186332-41145978.html>

BBC News Türkçe. (2023, Aralık). Uygur Türkleri: İngiliz ordusunun güneş panellerinin üretiminde Çin'de Uygurların zorla çalıştırılması mı rol oynuyor? BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cd1pdwdg26zo>

Business & Human Rights Resource Centre. (2025, June). China: New report identifies more than 100 companies in critical minerals supply chains exposed to forced labour risks in Xinjiang. <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/china-new-report-identifies-more-than-100-companies-in-the-critical-minerals-supply-chains-exposed-to-forced-labour-risks-in-xinjiang/>

Coyne, J., & Corera, J. (2024, June). Australia's lithium gamble: Balancing climate cooperation and strategic sovereignty. The Strategist. Retrieved from <https://www.aspi.org.au/strategist-posts/australias-lithium-gamble-balancing-climate-cooperation-and-strategic-sovereignty/>

Murphy, L. T., & Tate, C. (2025, August). Assessing the Impact of the Uyghur Forced Labor Prevention Act After Three Years. Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/assessing-impact-uyghur-forced-labor-prevention-act-after-three-years>

DHS. (2025, August). Trump Administration Fights for America's Economic and National Security by Designating New High-Priority Sectors for Enforcement Under the Uyghur Forced Labor Prevention Act. <https://www.dhs.gov/news/2025/08/19/trumpadministration-fights-americas-economic-and-national-security-designating-new>

Driving Force. (2022, Aralık). Xinjiang Zhicun Lithium Industry Co. Driving Force: Automotive Supply Chains and Forced Labor in the Uyghur Region. Sheffield Hallam University. <https://www.shufordclabour.org/drivingforce/c/293>

European Commission. (2024). Corporate Sustainability Due Diligence Directive. European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/summary/EN/4773298>

European Parliament & Council. (2023). Regulation (EU) 2023/1542 of the European Parliament and of the Council of 12 July 2023 concerning batteries and waste batteries. European Parliament & Council. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1542/oj/eng?utm_source

Farrow, A. (2024). Automotive supply chain links to the Uyghur genocide: Reversing a growing crisis. Business and Human Rights Journal, 9(1), 77–98. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/journals/business-and-human-rights-journal/article/automotive-supply-chain-links-to-the-uyghur-genocide-reversing-a-growing-crisis/01FDE42F15EDF6195F9F0C6EF6A4B250#fn3>

Furchtgott-Roth, D., & Pollard, M. (2024, August). How the Forced Energy Transition and Reliance on China Will Harm America (Special Report No. 290). The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/sites/default/files/2024-08/SR290.pdf>

Global Rights Compliance. (2025, June). Critical Mineral Supply Chains and State-Imposed Forced Labour in China's Far West. <https://globalrightscpliance.org/cm/>

Human Rights Watch. (2021). "Break their lineage, break their roots": China's crimes against humanity targeting Uyghurs and other Turkic Muslims. Human Rights Watch. https://www.hrw.org/report/2021/04/19/break-their-lineage-break-their-roots/chinas-crimes-against-humanity-targeting?utm_source

Human Rights Watch. (2024). EU Forced Labor Regulation Overview. Human Rights Watch. <https://www.hrw.org/news/2024/11/19/eu-adopts-new-regulation-curtail-forced-labor>

Infyos. (2024, September). Report: 75% of battery supply chain at risk of violating US and EU laws on forced labour. Infyos. <https://www.infyos.com/post/report-75-of-battery-supply-chain-at-risk-of-violating-us-and-eu-laws-on-forced-labour>

Moolenaar, Rubio. (2024, June). Lawmakers Uncover Shocking New Evidence of Slave Labor Links to Major Chinese Battery Manufacturers. Select Committee on the CCP. <http://selectcommitteeontheccp.house.gov/media/press-releases/moolenaar-rubiolawmakers-uncover-shocking-new-evidence-slave-labor-links>

Murphy, L. T., & Tate, C. (2025, August). Assessing the Impact of the Uyghur Forced Labor Prevention Act After Three Years. Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/assessing-impact-uyghur-forced-labor-prevention-act-after-three-years>

Myles, P. (2024, September). Forced and Child Labor Abuses Found in 75% of Lithium Battery Supply Chains. WardsAuto. <https://www.wardsauto.com/suppliers/forced-and-child-labor-abuses-found-in-75-of-lithium-battery-supply-chains>

Reuters. (2025, August). US targets steel, copper, lithium imports under Uyghur forced labor law. <https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/us-targets-steelcopper-lithium-imports-under-uyghur-forced-labor-law-2025-08-19/>

RFA. (2025, June). Critical mineral industries in China's far west using Uyghur forced labor. <https://www.rfa.org/english/uyghur/2025/06/12/uyghur-china-forced-laborcritical-minerals-industry/>

Parliament of the UK. Anti-Slavery International. (t.y.). Written evidence from Anti-Slavery International (BEV0015): Call for Evidence on Batteries for Electric Vehicle Manufacturing. Parliament of the UK. <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/118514/html/>

Select Committee on the CCP. (2024, June). Moolenaar, Rubio, Lawmakers Uncover Shocking New Evidence of Slave Labor Links at Chinese Battery Companies Gotion, CATL & Demand Immediate Blacklist. <https://selectcommitteeontheccp.house.gov/media/press-releases/moolenaar-rubio-lawmakers-uncover-shocking-new-evidence-slave-labor-links>

Singh, R. (2024, February). China's Monopoly Over Lithium's Upstream and Downstream Supply Chain. ORCASIA. <https://orcasia.org/article/602/chinas-monopolyover-lithiums-upstream-and-downstream-supply-chain>

Sheffield Hallam University. (2023, May). Products Made with Forced Labor in the Uyghur Region (Issue Brief 3). Sheffield Hallam University. <https://shura.shu.ac.uk/35125/1/SHU%20Brief%203%20Products%20Made%20with%20Forced%20Labor%20in%20the%20Uyghur%20Region.pdf>

Turkistan Times. (2025, Haziran). Yeni Rapor: Doğu Türkistan'da Zorla Çalıştırılan Uygurlar Üzerinden Kritik Mineral Tedarik Zincirleri Risk Altında. <https://turkistantimes.com/tr/news-19339.html>

Turkistan Times. (2025, Ağustos). ABD'den Uygur Zorla Çalıştırma Yasası Kapsamında Yeni Adım. <https://turkistantimes.com/en/news-19609.html>

UK Parliament. (2015). Modern Slavery Act 2015, c. 30. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>

U.S. Congress. (2021). Uyghur Forced Labor Prevention Act. U.S. Congress. <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/house-bill/1155/text?utm>

U.S. Geological Survey. (2023). Mineral commodity summaries 2023: Lithium. U.S. Department of the Interior. <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2023/mcs2023-lithium.pdf>

USTR. (2025, August). Forced Labor Enforcement Task Force Release of the 2025 Update to the Uyghur Forced Labor Prevention Act Strategy. <https://ustr.gov/about/policyoffices/press-office/press-releases/2025/august/forced-labor-enforcement-task-force-release-2025-update-uflda-strategy>

Yencken, C. (2024, December). Australia's lithium gamble: Balancing climate cooperation and strategic sovereignty. The Strategist. Australian Strategic Policy Institute. <https://www.aspi.org.au/strategist-posts/australias-lithium-gamble-balancing-climate-cooperation-and-strategic-sovereignty/>

Zenz, A. (2019, November). "Wash Brains, Cleanse Hearts": Evidence from Chinese government documents about the nature and extent of Xinjiang's extrajudicial internment campaign. Journal of Political Risk, 7(11). <https://www.jpolarisk.com/wash-brains-cleanse-hearts/>

Xinjiang Department of Natural Resources. (2025, Mart). 新疆地质找矿取得一批新突破 [Sincan jeolojik keşiflerinde yeni atılımlar]. <http://zrzyt.xinjiang.gov.cn/xjgtzy/mtxc/202505/c8bb125a5b06444f99117bf673584f2a.shtml>

Xinjiang Department of Natural Resources. (2025, Mart). 新疆国土资源厅在阿克苏举办探矿权招商推介会 [Sincan maden ruhsat tanıtım konferansı]. <http://zrzyt.xinjiang.gov.cn/xjgtzy/c115402/202503/a1000f7f2b074edd863f171ee46f0a1d.shtml>

Xinjiang Department of Natural Resources. (2025). 新疆地质找矿投入力度显著增强 [Sincan'da jeolojik arama yatırımları artıyor]. <https://zrzyt.xinjiang.gov.cn/xjgtzy/c115402/202503/48300b61dbb944c98a0ddcb014d829a2.shtml>

ETHR

DOĞU TÜRKİSTAN İNSAN HAKLARI İZLEME DERNEĞİ

شەرقىي تۈركىستان ئىنسان ھەقلىرى كۆزىتىش جەمئىيىتى

EAST TURKISTAN HUMAN RIGHTS WATCH ASSOCIATION

مرصد تركستان الشرقية لحقوق الإنسان

Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği, Doğu Türkistan'da Çin Halk Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerini sistematik biçimde izleyen, belgeleyen ve raporlayan bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek, uluslararası insan hakları hukukunun öngördüğü standartlar çerçevesinde Doğu Türkistan halkının temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla izleme, raporlama ve savunuculuk faaliyetleri yürütür. Bu kapsamda, hukuka aykırı uygulamalara maruz kalan kişilerin beyan ve başvurularını görünür kılmayı; ulusal ve uluslararası kurumlar nezdinde farkındalık ve etki oluşturmaya hedefler. Sansür ve ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalara karşı, bölgeye ilişkin güncel ve doğrulanabilir bilgileri kamuoyuyla paylaşmak ve insan hakları ihlallerine karşı hak temelli sivil tepki ve başvuru yollarını güçlendirmek Derneğin temel misyonudur.

/ethrworg

/ethrworg

/ethrworg

www.ethrw.org

info@ethrw.org

(0212) 524 69 99

Karagömrük Mah. Sarmaşık Sok. No. 43/1
Fatih, İstanbul / TÜRKİYE